

Asia

Kierto kuntoon - Kiertotaloutta koskeva EU:n toimintasuunnitelma

Kokous

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio antoi 2.12.2015 kiertotalouspaketin, johon kuuluu tässä muistiossa esiteltävä kiertotalouden toimintasuunnitelma (KOM(2015) 614) aikataulusuunnitelmineen sekä ehdotukset kuuden jätealan direktiivin muuttamisesta. Uusi kiertotalouspaketti korvasi vuoden 2014 kiertotalouspaketin, jonka komissio veti pois vuoden 2015 alussa.

Kiertotalouspaketista keskustellaan kilpailukykyneuvostossa 29.2.2016 ja ympäristöneuvostossa 4.3.2016. Näiden perusteella puheenjohtaja harkitsee, onko tarvetta kiertotalouden toimintasuunnitelmaa koskeville päätelmille, jotka käsiteltäisiin ympäristöneuvostossa 20.6.2016.

Valtioneuvoston tarkempi kanta jätedirektiivien muuttamiseen esitetään erillisellä valtioneuvoston kirjelmällä.

Suomen kanta

Suomi pitää kiertotalouspakettia (kiertotalouden toimintasuunnitelma ja jätesäädösehdotukset) yleisesti ottaen tervetulleena aloitteena. Komissio on huomioinut jäsenmaiden ja Suomen kantoja aiempaa, poisvedettyä, ehdotusta paremmin.

Kiertotalous on keskeinen osa EU:n pyrkimystä kehittää kestävä, vähähiilinen, resurssitehokas ja kilpailukykyinen talous. Suomi katsoo, että uudistuksen tulee tukea kestävää kasvua ja työllisyyttä jäsenmaissa sekä auttaa ilmasto- ja ympäristötavoitteiden saavuttamisessa.

Komissio on valinnut oikeansuuntaiset toimenpiteet, joilla pyritään jätepolitiikkaa laajempaan lähestymiseen toimintamallien uudistamiseksi. Suomi pitää tärkeänä monialaisten politiikkatoimien, paremman säätelyn ja markkinapohjaisten kilpailullisten keinojen laajaa hyödyntämistä kiertotalouden vauhdittamisessa. EU-säädösten tulee mahdollistaa kansalliset ratkaisut ja ylimitoitettua hallinnollista taakkaa on vältettävä.

Suomi kannustaa komissiota suunniteltujen toimien jatkovalmisteluun ja toimeenpanoon hyviä valmistelukäytäntöjä noudattaen ja korostaa tarvetta toimeenpanotoimien

seurantaan. Suomi pitää tärkeänä, että komissio informoi jäsenmaita riittävästi aloitteiden valmistelusta, aikatauluista ja mahdollisista viivästyksistä.

Toimintasuunnitelmassa olisi Suomen näkemyksen mukaan ollut syytä kiinnittää nykyistä enemmän huomiota ilmastonmuutoksen hillintään. Myös biotalouden mahdollisuuksia olisi voitu kytkeä kiertotalouspakettiin selkeämmin.

Suomi pitää tärkeänä, että kansallisilla toimilla ja strategioilla tuetaan markkina- ja kysyntäpohjaisten teknologisten ratkaisujen ja innovaatioiden syntyä sekä uudenlaisia kumppanuuksia ja sellaisia arvoketjuja, jotka edistävät resurssien tehokkaampaa käyttöä. Toimintamallien kehittäminen edellyttää toimijoiden ja viranomaisten yhteistyötä kansallisella tasolla. On tärkeää ottaa huomioon myös alueelliset ja globaalit kumppanuudet.

Kiertotalouden edellytyksenä on, että tuotteet ja niiden osat suunnitellaan kiertämään. Suomi pitää tärkeänä, että osaksi ekosunnitteludirektiivin työohjelmaa luodaan menetelmä, jolla arvioidaan, missä tuoteryhmissä voidaan laajemmin ottaa huomioon myös tuotteiden resurssitehokkuus. Tuotevaatimusten tulee olla tarkoituksenmukaisia, toimeenpantavia ja mitattavia. Ne eivät saa myöskään merkittävästi hidastaa direktiivin mukaisten asetusten valmistelua.

Suomi pitää tärkeänä tuotteiden ympäristöominaisuuksista kertovien merkintöjen selkiyttämistä ja pelisääntöjen luomista niille.

Suomi pitää tärkeänä ottaa huomioon PK-yritysten tarpeet kiertotalouden vauhdittamisessa. Komission suunnitelmaa perustaa resurssitehokkuuden osaamiskeskus EU:n alueen pk-yritysten tueksi Suomi pitää mielenkiintoisena, mutta asiasta tarvitaan vielä lisäselvityksiä.

Suomi pitää hyvänä, että kiertotaloudessa kiinnitetään huomiota raaka-aineiden hankinnan ja toimitusketjujen vastuullisuuteen. Yrityksillä on keskeinen rooli tähän liittyvien työkalujen ja toimintamallien kehittämisessä ja käyttöönotossa sekä niiden tulosten raportoinnissa.

Suomi korostaa kiertotaloudessa toimivien yritysten markkinoille pääsyn helpottamista. Kiertotaloudessa tulee huomioida myös digitaalisen talouden kasvun merkitys ja rajat ylittävän kaupan edistäminen muun muassa tuottajavastuujärjestelmien kehittämisessä.

Komissio ehdottaa resurssien käytön parhaiden käytäntöjen sisällyttämistä nykyistä laajemmin parhaan käyttökelpoisen tekniikan vertailuasiakirjoihin (BREF). Suomi suhtautuu tähän varauksellisesti ja katsoo, että on syytä arvioida, olisiko parhaiden käytäntöjen jakamiseen käytettävissä muita työkaluja.

Suomi pitää tärkeänä lisätä jättemateriaalien houkuttelevuutta tuotannon raaka-aineena ja helpottaa mm. teollisten symbioosien toteuttamista. Suomi pitää tervetulleena tuotteisiin liittyvien eri lainsäädäntöjen koherenssin tarkistamista. On tärkeää helpottaa kemikaalien jäljitettävyyttä ja riskienhallintaa kierrätysprosessissa sekä vähentää käyttökelpoisten materiaalien poistumista kierrosta. Komission ehdottaman mukaisesti on hyvä selvittää, milloin sivutuotteita ja hyödynnettyä materiaalia pidetään tai ei pidetä jätteenä ja yhdenmukaistaa näihin liittyviä menettelyjä sekä kehittää laatustandardeja uusioraaka-aineille. Biopohjaisten kierrätyslannoitteiden edistäminen EU:n tulevan lannoiteasetuksen uudistuksen yhteydessä on tervetullut toimenpide.

Suomi pitää tärkeänä materiaalikiertojen puhtautta ja turvallisuutta. On tärkeää arvioida riskejä ja huolehtia siitä, etteivät kiertotalous ja siihen liittyvä jättemateriaalien hyödyntäminen johda terveystriskeihin tai ympäristön ja puhtaan maaperämme pilaantumiseen. Uudistettavan EU-lannoitelainsäädännön tulee tältä osin perustua uusimpaan tietoon.

Suomen kannalta komission suunnitelmissa oleva EU:n biotalousstrategian (2012) arviointi ja biotalouden mahdollisuuksien huomiointi kiertotalouden näkökulmasta on tervetullut ja myös EU:n biotalousstrategian päivittäminen vaikuttaa ajankohtaiselta. Asian merkittävyyden vuoksi on kuitenkin tarpeen edelleen selvittää komission suunnitelmia päivityksestä. Päivityksen tulee aidosti edistää kestävä biotalouden kehittymistä Suomessa ja EU:ssa. Mikäli päivitys toteutuu, Suomi osallistuu aktiivisesti päivittämiseen.

Komission toimintasuunnitelmassa ehdotetaan ohjeistuksen (*guidance*) laatimista ns. kaskadikäyttöperiaatteelle. Suomi katsoo, että kaskadikäyttö on sinänsä tärkeä periaate, mutta kaskadikäyttöperiaatteen monitulkintaisuuden vuoksi sitä ei tule viedä lainsäädäntöön.

Toimintasuunnitelmassa mainittu, energiaunionin yhteydessä vuoden 2016 aikana valmistettava komission tiedonanto ”Jätteestä energiaa” on Suomelle tärkeä aloite. Suomi vaikuttaa aktiivisesti siihen, että Suomelle tärkeät asiakokonaisuudet, kuten kehittyneiden biopoltoaineiden tuotannon ja käytön edistäminen sekä jäteperäisen puuenergian hyödyntämismahdollisuudet fossiilisen polttoaineen korvaajana, tulevat tarkastelluiksi monipuolisesti ja jäsenvaltioiden erilaiset olosuhteet huomioon ottaen.

Suomi kannattaa komission ehdotuksia, jotka tukevat YK:n ruokajätettä ja -hävikkiä koskevan varsin haasteellisen kestävä kehityksen ohjeellisen tavoitteen (SDG) toteuttamista EU:ssa. Komission tulee luoda ruokajätteen mittaamiselle EU:ssa yhtenäinen määritelmä sekä luotettava arviointimenettely. Ruokajätteen mittaamiseen kehitettävien EU:n laajuisten indikaattoreiden tulisi olla mahdollisuuksien mukaan myös kansallisesti määritettäviä. Komission kaavailema koko ruokajärjestelmän kattava sidosryhmien yhteistyöfoorumi on tervetullut.

Tiedonannossa oleva viittaus veden uudelleenkäytön minimivaatimuksia koskevaan EU-lainsäädäntöön vaatii jatkoselvittelyä. Suomi ymmärtää sitovien keinojen tarpeen, mutta suhtautuu niihin jossain määrin varauksella ottaen huomioon riskit, hallinnollinen taakka ja veden riittävyys.

Komission aikomus laatia muovia koskeva strategia on Suomelle tervetullut. Muoveja koskevan strategian yhteydessä komission tulisi arvioida mahdollisuutta valmistaa muoveja laajasti biopohjaisista raaka-aineista. Muovien aiheuttaman merten roskaantumisen ehkäisemistä valmistellaan EU:n meristrategian ja kansallisen merenhoitosuunnitelman sekä Itämeren suojelukomission HELCOM:in toimintaohjelman yhteydessä.

Kiertotalouden kehittymisen kannalta EU:n tutkimus- ja innovaatiopolitiikalla on tärkeä rooli. Alan kasvuyritystoiminnan kiihdyttäminen vaatii EU:lta ja jäsenvaltioilta kuitenkin uudenlaisia toimintamalleja kuten alueellisia investointikilpailuja.

Suomi katsoo, että EU:n nykyisiä rahoitusvälineitä tulisi niiden puitteissa hyödyntää nykyistä paremmin kiertotalouden edistämiseksi. Tutkimus- ja innovaatiopolitiikassa

tieteellinen tutkimus, asiantuntijuuden kehittäminen ja kokeilut tulisi nähdä yhdessä eikä erikseen.

Suomi korostaa julkisten hankintojen merkitystä kiertotalouden vauhdittamisessa. On tärkeää huolehtia siitä, että näissä sovelletut hankintakriteerit tukevat kiertotaloutta ja ovat selkeitä ja käyttökelpoisia hankintamenettelyissä. Samalla olisi syytä harkita kiertotalouden edistämisen sisällyttämistä ohjeistuksiin ja kriteereihin siten, että julkisten hankintojen suunnittelussa olisi huomioitava mahdollisuudet hyödyntää kierrätys- ja uusiomateriaaleja.

Suomi pitää hyvänä ratkaisuna, että toimintasuunnitelman seurantaan määritellään toiminnalliset mittarit, jotka kuvaavat toimenpiteiden edistymistä ja vaikuttavuutta ja perustuvat olemassa oleville tiedoille. Sen sijaan sitovan määrällisen ”resurssitehokkuustavoitteen” (luonnonvaratuottavuustavoitteen) asettamista jäsenmaiden tasolla Suomi on pitänyt ongelmallisena, koska se ei ota huomioon raaka-aineiden erilaisuutta kuten uusiutuvuutta, kierrätettävyyttä, niukkuutta, korvattavuutta eikä luonnon itsessään tuottamia hyötyjä. Käsityksemme mukaan komissio ei ole ehdottamassa tällaista tavoitetta.

Pääasiallinen sisältö

Kiertotaloudessa tuotteiden, materiaalien ja resurssien arvo säilyy taloudessa mahdollisimman kauan ja jätteen syntyminen minimoidaan. Siirtyminen kohti kiertotaloutta on keskeinen osa EU:n pyrkimystä kehittää kestävä, vähähiilinen, resurssitehokas ja kilpailukykyinen talous.

Kiertotalous edistää EU:n kilpailukykyä suojaamalla yrityksiä resurssien niukkuudelta ja hintojen epävakaisuudelta sekä auttamalla luomaan uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja innovatiivisia ja tehokkaampia tapoja tuottaa ja kuluttaa. Kiertotalous luo paikallisia työpaikkoja kaikille osaamistasoille sekä mahdollisuuksia integraatioon ja sosiaaliseen yhteenkuuluvuuteen. Samaan aikaan se säästää energiaa ja auttaa välttämään peruuttamattomia vahinkoja ilmastolle ja luonnon monimuotoisuudelle sekä ilman, maaperän ja veden pilaantumista, jota voi aiheutua luonnonvarojen käytöstä sellaiseen tahtiin, että ylitetään maapallon valmiudet uudistaa ne.

Toimintasuunnitelmassa tarkastellaan toimia, joihin EU-tasolla on ryhdyttävä kiertotalouden edistämiseksi. Kiertotalouden toteuttaminen käytännössä vaatii kuitenkin pitkän aikavälin toimia kaikilla tasoilla aina jäsenvaltioista, alueista ja kaupungeista yrityksiin ja kansalaisiin.

Tuotanto ja tuotesuunnittelu

Kiertotalous alkaa heti tuotteen elinkaaren alussa. Sekä suunnitteluvaiheella että tuotantoprosesseilla on vaikutusta materiaalien hankintaan, resurssien käyttöön ja jätteen syntymiseen tuotteen koko elinkaaren ajan.

Paremmalla suunnittelulla voidaan tehdä tuotteista kestävämpiä, helpommin korjattavia, uudelleen valmistettavia tai päivitettäviä. Parempi suunnittelu säästää arvokkaita resursseja, mahdollistaa tuotteiden purkamisen sekä arvokkaiden materiaalien ja komponenttien talteenoton. Markkinasignaalit eivät kuitenkaan aina tue parempaa tuotesuunnittelua, koska tuottajien, käyttäjien ja kierrätysyritysten intressit eivät ole yhdenmukaiset. Sen vuoksi on tärkeää antaa kannustimia tuotesuunnittelun

parantamiseen samalla kun säilytetään sisämarkkinat ja kilpailu sekä mahdollistetaan innovaatiot.

Komissio edistää parempaa tuotesuunnittelua kehittämällä ekosuunnitteludirektiiviä ja laajemmin tuotelainsäädäntöä. Komission aikomuksena on edistää kiertotalouden kannalta merkityksellisiä vaatimuksia kuten korjattavuutta, päivitettävyyttä, kestävyyttä ja kierrätettävyyttä tai tiettyjen materiaalien ja aineiden tunnistamista ekosuunnitteludirektiivin mukaisissa tuoteryhmäkohtaisissa vaatimuksissa. Tarkastelussa otetaan huomioon eri tuotteiden erityisominaisuudet ja haasteet (kuten innovointikierrot) ja valmistelu tehdään läheisessä yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Ekosuunnittelua koskevassa työsuunnitelmassa vuosille 2015 -2017 määritellään tähän liittyviä toimintatapoja. Lisäksi komissio antaa vuoden 2016 alkupuolella ehdotuksen sähköisiä näyttöjä koskevista ekosuunnitteluvaatimuksista.

Paremmen tuotesuunnittelun edistämiseksi komissio ehdottaa myös, että laajennettua tuottajavastuuta koskevissa järjestelmissä tuottajien maksamat osuudet järjestelmän kustannuksista porrastetaan tuotteiden elinkaaren loppuvaiheen kustannusten mukaisesti (jätesäädösehdotukset).

Komissio tarkastelee myös laajemmin vaihtoehtoja ja toimia, joilla voitaisiin yhdenmukaistaa EU:n tuotepolitiikan ohjaukskeinoja tukemaan kiertotaloutta (2018).

Vaikka tuotteet ja materiaalit suunnitellaan älykkäällä tavalla, resurssien tehoton käyttö tuotantoprosesseissa voi johtaa liiketoimintamahdollisuuksien menettämiseen ja jätteen syntymiseen merkittävässä määrin.

Komissio muistuttaa, että primääriraaka-aineilla, mukaan lukien uusiutuvat materiaalit, on jatkossakin merkittävä rooli tuotantoprosesseissa, jopa kiertotaloudessa. Näiden osalta kiertotaloudessa on kiinnitettävä huomiota ympäristöön kohdistuviin ja sosiaalisiin vaikutuksiin, joita materiaalien tuotannosta aiheutuu sekä EU:ssa että sen ulkopuolisissa maissa. Komissio edistää raaka-aineiden kestävä hankintaa maailmanlaajuisesti, esimerkiksi poliittisten vuoropuhelujen, kumppanuuksien sekä kauppa- ja kehityspolitiikkansa kautta. Teollisuudella on tässä keskeinen rooli, koska se tekee erityisiä sitoumuksia kestävästä hankinnasta ja yhteistyöstä arvoketjujen eri vaiheissa.

Jokainen toimiala on erilainen resurssien käytön, jätteen syntymisen ja jätehuollon kannalta. Tämän vuoksi komissio edistää jatkossakin parhaita käytäntöjä toimialakohtaisten parasta käytettävissä olevaa tekniikkaa koskevien vertailuasiakirjojen (BREF-asiakirjojen) avulla, ja aikoo sisällyttää useilla toimialoilla niihin ohjeet myös jätehuoltoon ja resurssitehokkuutta koskevista parhaista käytännöistä (2016 -). Jäsenvaltioiden on sisällytettävä ne teollisuuslaitosten lupavaatimuksiin. Komissio edistää myös kaivannaisjätettä koskevia parhaita käytäntöjä ja antaa kaivosjätettä koskevia ohjeita vuonna 2018.

Lisäksi komissio perustaa resurssitehokkuuden osaamiskeskuksen (*European Resource Efficiency Excellence Center*). Sen avulla komissio auttaa pk-yrityksiä hyötymään resurssitehokkuuteen liittyvistä liiketoimintamahdollisuuksista. Osaamiskeskus lisää pk-toimijoiden tietoisuutta ns. huolta aiheuttavien kemikaalien (SVHC, *Substances of Very High Concern*) korvaamisesta (2018) sekä mahdollisuuksista käyttää innovatiivista teknologiaa.

Yritykset ja erityisesti pk-yritykset voisivat myös hyötyä EU:n ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmän (EMAS) ja ympäristöteknologian

varmennusjärjestelmää koskevan pilottiohjelman (ETV) tehokkuuden parantamisesta ja niiden käyttöönnoton lisäämisestä. Komissio selvittää mahdollisuuksia tähän.

Komissio korostaa myös innovatiivisten teollisuusprosessien edistämistä, joita se tukee mm. tutkimuksen ja innovoinnin rahoitusohjelman Horisontti 2020:n sekä koheesiopolitiikan varoin. Esimerkiksi ns. teolliset symbioosit mahdollistavat sen, että yhden toimialan jätteistä tai sivutuotteista tulee toisen toimialan raaka-ainetta. Jätedirektiivien muutosehdotuksissa komissio ehdottaa säännöksiä teollisten symbioosien helpottamiseksi ja pyrkii jäsenvaltioiden kanssa varmistamaan sen, että sivutuotteita koskevat säännökset ymmärretään samalla lailla. Esimerkkeinä innovatiivisista teollisuusprosesseista komissio nostaa esiin kaasumaisten päästöjen uudelleenkäytön sekä ajoneuvoissa ja työkoneissa jo yleisen uudelleenvalmistuksen, johon liittyy paljon mahdollisuuksia myös muissa tuoteryhmissä.

Kulutus

Miljoonien kuluttajien tekemät valinnat voivat vahvistaa tai heikentää kiertotaloutta. Näihin valintoihin vaikuttavat kuluttajien käytettävissä olevat tiedot, olemassa olevien tuotteiden valikoima ja hinnat sekä sääntelykehys.

Ympäristömerkintöjä ja -väittämiä on yhä enemmän, ja EU:n kuluttajien on usein vaikea tehdä ero tuotteiden välillä ja luottaa annettuihin tietoihin. Komissio aikookin tänä vuonna tarkastella (REFIT), miten voitaisiin lisätä ympäristömerkkijärjestelmän tehokkuutta ja sen vaikutusta kiertotalouteen. Samalla komissio työskentelee sidosryhmien kanssa, jotta ympäristöväittämistä saataisiin luotettavampia, sekä varmistaa voimassa olevien sääntöjen paremman täytäntöönpanon myös päivittämällä ohjeita sopimattomista kaupallisista menettelyistä (2016).

Komissio aikoo tarkastella ympäristöjalanjälkeen (*Product Environmental Footprint*, PEF) perustuvan menetelmän käyttöä tuotteiden ympäristövaikutuksia koskevien tietojen välittämisessä (2016 -). Menetelmää testataan parhaillaan.

Hinta on keskeinen tekijä, joka vaikuttaa ostopäätöksiin kaikissa arvoketjun vaiheissa. Komissio rohkaiseekin jäsenmaita luomaan kannustimia ja käyttämään taloudellisia välineitä, kuten verotusta, sen varmistamiseksi, että tuotteiden hinnat vastaavat paremmin ympäristökustannuksia.

Takuut voivat suojella kuluttajia viallisilta tuotteilta sekä edistää tuotteiden kestävyyttä ja korjattavuutta, jolloin pidennetään niiden elinkaarta. EU:ssa on voimassa kahden vuoden takuu aika fyysisiä tavaroita varten, mutta sen täytäntöönpanoon liittyy edelleen ongelmia. Komissio aikoo tarkastella takuusiin liittyviä näkökohtia erityisesti tavaroiden verkkomyyntiä koskevan tulevan ehdotuksensa yhteydessä sekä arvioi kuluttajalainsäädännön keskeiset osat ja tarkastelee mahdollisia parannuksia (2015 - 2017).

Tuotteiden ekosuunnittelua koskevalla työllä pyritään saamaan tuotteista kestävämpiä ja helpommin korjattavia. Tässä yhteydessä harkitaan myös vaatimuksia, jotka koskevat varaosien ja korjaustietojen (esim. verkossa olevien korjausohjeiden) saatavuutta, mukaan lukien mahdolliset korjaustietojen toimittamista koskevat horisontaaliset vaatimukset (2018). Ns. suunnitellun vanhenemisen (*planned obsolescence*) käytännöt voivat myös rajoittaa tuotteiden hyödyllistä elinaikaa. Komissio aloittaa riippumattoman testausohjelman, jonka avulla on tarkoitus tunnistaa suunniteltua vanhenemista ja löytää keinoja puuttua siihen (2018).

Jätedirektiivien muutosehdotuksissa komissio ehdottaa uusia sääntöjä, joilla edistetään uudelleenkäyttöön liittyviä toimia.

Julkiset hankinnat muodostavat suuren osan EU:n kulutuksesta (lähes 20 % EU:n BKT:stä). Komissio aikookin edistää julkisten hankintojen roolia kiertotaloudessa (2016 -). Komissio aikoo varmistaa, että tulevaisuudessa hankintakriteereitä asetettaessa tai tarkistettaessa kiinnitetään erityistä huomiota kiertotalouden kannalta merkittäviin näkökohtiin, kuten kestäväyyteen ja korjattavuuteen. Komissio pyrkii myös siihen, että viranomaiset ottavat näitä kriteereitä käyttöön yhtä enemmän sekä arvioi, miten ympäristöä säästäviä julkisia hankintoja voitaisiin käyttää laajemmin EU:ssa. Lisäksi komissio näyttää esimerkkiä varmistamalla, että ympäristöä säästäviä julkisia hankintoja käytetään mahdollisimman laajasti sen omissa hankinnoissa, ja lisäämällä niiden käyttöä EU:n rahoittamissa hankkeissa.

Jätehuolto

Jätehuollolla on kiertotaloudessa keskeinen rooli. Tapa, jolla jäte kerätään ja jätehuolto järjestetään, voi joko johtaa korkeisiin kierrätysmääriin ja siihen, että arvokkaat materiaalit ohjataan takaisin talouteen, tai tehottomaan järjestelmään, jossa suurin osa kierrätettävistä jätteistä päättyy kaatopaikalle tai poltetaan, mistä taas voi aiheutua mahdollisesti haitallisia ympäristövaikutuksia ja merkittäviä taloudellisia menetyksiä.

Jotta voidaan ottaa talteen suuri osa materiaaleista, on tärkeää lähettää pitkän aikavälin signaaleja viranomaisille, yrityksille ja investoijille. Tällöin tulisi tarkastella kaikkea jätettä, riippumatta siitä, onko se peräisin kotitalouksista, yrityksistä, teollisuudesta, kaivannaistoiminnasta tai rakennusalaalta.

Komissio antoikin jätedirektiivien muutosehdotuksia (toimintasuunnitelman yhteydessä julkaistu jätessäädöspaketti), joihin sisältyy pitkän aikavälin tavoitteet yhdyskuntajätteen ja pakkausjätteen kierrättämiseksi sekä kaatopaikkajätteen vähentämiseksi. Komissio esittää myös säännöksiä, joilla edistetään taloudellisten välineiden käytön lisäämistä, yleisiä vaatimuksia laajennetun tuottajan vastuun järjestelmistä sekä määritelmien ja laskentamenetelmien yksinkertaistamista ja yhdenmukaistamista.

Keräys- ja lajittelujärjestelmiä rahoitetaan usein osittain laajennetun tuottajan vastuun järjestelmistä, joissa valmistajat osallistuvat tuotteiden keräykseen ja käsittelykustannuksiin. Jotta näistä järjestelmistä saataisiin tehokkaampia, komissio ehdottaa vähimmäisvaatimuksia avoimuudesta ja kustannustehokkuudesta. Jäsenvaltiot ja alueet voivat myös käyttää näitä järjestelmiä uusien jätevirtojen, kuten tekstiilejä tai huonekaluja, varten.

Komission mukaan kierrätysmäärien lisäämistä rajoittavat usein hallinnollinen kapasiteetti, puutteelliset investoinnit erilliskeräykseen ja kierrätysinfrastruktuuriin sekä taloudellisten välineiden riittämätön käyttö (esim. kaatopaikkamaksut tai ns. maksa itse omat jätekustannuksesi -järjestelmät). Myös liikakapasiteetin luominen infrastruktuuriin jäännösjätteen (myös sekajätteen) käsittelemiseksi aiheuttaa merkittäviä haasteita.

Merkittävän esteen kierrätysmäärien lisäämiselle muodostavat niin ikään jätteen laittomat siirrot sekä EU:n sisällä että EU:n ulkopuolisiin maihin. Komissio aikoo toteuttaa lisätoimenpiteitä sen varmistamiseksi, että vuonna 2014 annettu jätteesiirtoasetuksen muutos pannaan täytäntöön asianmukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään arvokkaisiin jätevirtoihin, kuten romuajoneuvoihin (2015 -).

Kaiken kaikkiaan komissio lisää työtään jäsenvaltioiden kanssa parantaakseen jätehuoltoa käytännössä sekä avustaa jäsenvaltioita ja alueita sen varmistamisessa, että jätealalla tehtävät koheesio politiikan investoinnit edistävät EU:n jätelainsäädännön tavoitteita ja että ne ohjautuvat EU:n jättehierarchy perusteella.

Komissio on myös sitoutunut tarjoamaan teknistä apua, jotta voidaan auttaa jäsenvaltioita, joilla on vaikeuksia täytäntöönpanossa, sekä helpottaa parhaiden käytäntöjen vaihtoa sellaisten maiden ja alueiden kanssa, jotka ovat onnistuneesti parantaneet jätehuoltoaan (2016 -).

Korkealaatuisen kierrätyksen mahdollistamiseksi komissio aikoo edistää tietyn tyyppisten jätteiden (elektroniikkaromun, muovien) käsittelyyn käytettävien laitteiden vapaaehtoista sertifiointia (2018 -).

Jos jätteiden syntymistä ei voida ehkäistä eikä jäte ole kierrätettävissä, sen energiasisällön talteenotto on useimmissa tapauksissa sekä ympäristön kannalta että taloudellisesti kannatettavampaa kuin kaatopaikalle sijoittaminen. Komissio tutkii, miten jätteen energiakäytöllä voidaan tukea EU:n energia- ja ilmastopolitiikkaa siten, ettei vaaranneta uudelleen käyttö- ja kierrätysasteiden nostamista. Tätä varten komissio tekee energiaunionin yhteydessä jätteen energiakäyttöä koskevan aloitteen (2016 -).

Kierrätysmateriaalien markkinat

Tällä hetkellä uusioraaka-aineet muodostavat edelleen vain pienen osan EU:ssa käytettävistä materiaaleista.

Yksi esteistä, jotka toiminnanharjoittajat kohtaavat halutessaan käyttää uusioraaka-aineita, on epävarmuus niiden laadusta. Komissio käynnistää työn EU-laajusten laatustandardien kehittämiseksi uusioraaka-aineille (erityisesti muoveille) ja ehdottaa parannuksia sääntöihin, jotka koskevat sitä, milloin luokittelu jätteeksi päättyy (2016).

Toinen erittäin tärkeä seikka uusioraaka-aineiden markkinoiden kehittämiseksi on yhteys kemikaaleja koskevaan lainsäädäntöön. Puhtaiden materiaali-kiertojen edistäminen ja huolta aiheuttavien kemikaalien parempi jäljittäminen tuotteissa helpottaa kierrätystä ja parantaa uusioraaka-aineiden laajempaa käyttöönottoa. Komissio laatii sen vuoksi analyysin kemikaali- tuote- ja jätelainsäädännön rajapinnoista, pyrkimyksenä rajoittaa erityistä huolta aiheuttavien aineiden esiintymistä ja parantaa niiden jäljitettävyyttä sekä ehdottaa vaihtoehtoja toimille, joilla poistetaan tarpeettomat esteet samalla kun säilytetään ihmisten terveyden ja ympäristön suojelun korkea taso (2017). Tämä työ otetaan huomioon EU:n tulevassa strategiassa myrkyttömästä ympäristöstä.

Kierrätysravinteiden kestävä käyttö maataloudessa vähentää mineraalipohjaisten lannoitteiden, kuten fosfaatin tarvetta. Kierrätettyihin ravinteisiin perustuvien lannoitteiden liikkumista markkinoilla estää tällä hetkellä kuitenkin se, että säännöt sekä laatu- ja ympäristöstandardit ovat erilaisia eri jäsenvaltioissa. Komissio tarkistaakin EU:n lannoiteasetusta orgaanisten ja jättepohjaisten lannoitteiden tunnustamisen helpottamiseksi sisämarkkinoilla ja tukee siten bioravinteiden roolia kiertotaloudessa (ehdotus 2016 alussa).

Veden niukkuus on pahentunut joissakin EU:n osissa viimeisten vuosikymmenten aikana, millä on ollut haitallisia vaikutuksia ympäristöön ja talouteen. Vedenkäytön tehokkuuteen liittyvien toimenpiteiden ohella käsitellyn jäteveden uudelleen käytöllä

voidaan lisätä veden tarjontaa ja helpottaa paineita, joita kohdistuu liialti käytettyihin vesivaroihin EU:ssa. Komissio toteuttaa useita toimia veden turvallisen ja kustannustehokkaan uudelleenkäytön helpottamiseksi (ml. veden uudelleen käytön sisällyttäminen vesien käytön suunnitteluun, BREF-asiakirjoihin), ja aikoo tähän liittyen julkaista lainsäädäntöehdotuksen uudelleenkäytetyn veden vähimmäisvaatimuksista, jos sitä käytetään esimerkiksi kasteluun tai pohjaveden muodostamiseen (2016 -2017).

Komission mukaan on myös tärkeää helpottaa uusioraaka-aineiden rajat ylittävää liikkumista EU:n sisämarkkinoilla. Tähän liittyy rajamuodollisuuksien yksinkertaistaminen sähköisen tiedonvaihtojärjestelmän käytön avulla (2016 -). Komissio aikoo myös kehittää edelleen raaka-aineita koskevaa tietojärjestelmää ja tukea EU:n laajuista tutkimusta raaka-ainevirroista (2016). Se tukee myös jätteiden siirtoja koskevien tietojen raportoinnin parantamista.

Sektorikohtaiset toimet

Muovien käyttö EU:ssa on lisääntynyt tasaisesti, mutta kerätystä muovijätteestä alle 25 % kierrätetään ja 50 % sijoitetaan kaatopaikalle. Muovia päätyy runsaasti myös meriin, ja yksi vuoden 2030 kestävä kehityksen tavoitteista onkin, että kaikenlaista merten pilaantumista, mukaan lukien roskaantumista, ehkäistään ja merkittävästi vähennetään.

Komissio aikookin laatia strategian muovista kiertotaloudessa ja käsittelee siinä muun muassa kierrätettävyyttä, biohajoavuutta, vaarallisia aineita eräissä muoveissa ja merten roskaantumista (2017). Komissio toteuttaa myös kestävä kehityksen globaalitavoitteiden mukaisia erityisiä toimia merten roskaantumisen vähentämiseksi (2015 -).

Jätteitä koskevassa tarkistetussa lainsäädäntöehdotuksessa komissio ehdottaa muovipakkausten kierrätykselle entistä kunnianhimoisempaa tavoitetta.

Elintarvikejäte aiheuttaa yhä enemmän huolta Euroopassa. Elintarvikkeiden tuotanto, jakelu ja varastointi kuluttavat luonnonvaroja ja aiheuttavat haitallisia ympäristövaikutuksia. Elintarvikkeita myös haaskataan koko arvoketjun aikana: tuotannossa ja jakelussa, kaupoissa, ravintoloissa, ravintolapalveluista ja kotona.

YK:n yleiskokous hyväksyi syyskuussa 2015 vuoden 2030 Kestävä kehityksen tavoitteiden (SDG) yhteydessä tavoitteen, jonka mukaan elintarvikejättemäärät puolitetaan henkeä kohti vähittäiskaupan ja kuluttajien tasolla ja elintarvikehävikkiä vähennetään tuotanto- ja toimitusketjuissa. EU ja sen jäsenvaltiot ovat poliittisesti sitoutuneet saavuttamaan tämän tavoitteen. Komissio aikookin kehittää EU:n yhteiset menetelmät elintarvikejätteen mittaamiseen sekä määrittelee tätä varten indikaattorit (2016).

Komissio toteuttaa toimenpiteitä jätteitä, elintarvikkeita ja rehuja koskevan EU-lainsäädännön selkiyttämiseksi sekä helpottaa elintarvikkeiden lahjoittamista ja entisten elintarvikkeiden ja elintarvikeketjun sivutuotteiden turvallista käyttöä rehuntuotannossa vaarantamatta elintarvikkeiden ja rehujen turvallisuutta (2016).

Komissio luo myös foorumin, jossa ovat mukana jäsenvaltiot ja sidosryhmät ja jolla tuetaan elintarvikejätettä koskevien kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamista erityisesti jakamalla parhaita käytäntöjä ja arvioimalla ajan myötä saavutettua edistymistä (2016).

Lisäksi komissio etsii tapoja, joilla elintarvikeketjun toimijat voisivat parantaa päiväysmerkintöjen käyttöä sekä merkintöjen ja varsinkin ”parasta ennen” -merkinnän merkityksen selventämistä kuluttajille (2017).

Kriittisillä raaka-aineilla on merkittävää taloudellista merkitystä EU:lle, ja samalla ne ovat haavoittuvia toimitushäiriöille. Joissakin tapauksissa niiden hankinnasta aiheutuu merkittäviä ympäristövaikutuksia. Niitä käytetään usein elektroniikkalaitteissa. Näiden materiaalien erittäin alhainen kierrätysaste tarkoittaa sitä, että menetetään merkittäviä taloudellisia mahdollisuuksia. Kriittisten raaka-aineiden talteenotto voidaan varmistaa ainoastaan korkealaatuisella kierrätyksellä ja hyvällä tuotesuunnittelulla.

Komissio aikoo toteuttaa toimia, joilla edistetään kriittisten raaka-aineiden talteenottoa, ja laatii kertomuksen, joka sisältää parhaat käytännöt ja vaihtoehdot lisätoimia varten (2017).

Komissio myös rohkaisee jäsenvaltiota edistämään kriittisten raaka-aineiden kierrätystä tarkistetuissa jäte-ehdotuksissa. Näihin sisältyy tiedonvaihdon parantaminen sähkölaitteiden valmistajien kierrättäjien välillä, elektroniikkajätettä koskevan kierrätyksen standardointi, parhaiden käytäntöjen jakaminen kriittisten raaka-aineiden talteen ottamiseksi kaivojätteestä ja kaatopaikoilta) (2016, 2017)

Rakentaminen ja purkaminen ovat määrällisesti jätteen suurimpia lähteitä Euroopassa. Monet materiaaleista ovat kierrätettävissä tai ne voidaan käyttää uudestaan, mutta uudelleenkäyttö- ja kierrätysmäärät vaihtelevat laajasti eri puolilla EU:ta. Rakennusalalla voi olla merkittävä rooli rakennusten ja infrastruktuurien ympäristötehokkuudessa niiden elinkaaren aikana. Komissio ryhtyy toimiin varmistaakseen arvokkaiden materiaalien talteenoton ja asianmukaisen jätehuollon rakennus- ja purkualalla sekä helpottaa rakennusten ympäristötehokkuuden arvioimista.

Komissio laatii rakennusten purkualueilla käytettävät kohdennetut ohjeet (2017). Ohjeissa käsitellään myös vaarallisen jätteen käsittelyä. Lisäksi komissio edistää rakennus- ja purkujätteen lajittelujärjestelmiä muutetuissa jätedirektiiviehdotuksissa. Komissio auttaa levittämään parhaita käytäntöjä laatimalla vapaaehtoisia kierrätysmalleja, jotka perustuvat korkeatasoisiin yhteisiin standardeihin kutakin jätevirtaa varten (2016). Lisäksi komissio tekee parhaillaan tutkimusta, jossa määritetään esteet rakennus- ja purkujätteen kierrätykselle sekä kierrätystä tukevat toimet ja parhaat käytännöt tällä alalla.

Komissio laatii myös indikaattoreita, joilla arvioidaan rakennuksen ympäristötehokkuutta rakennuksen elinkaaren aikana, ja edistää näiden indikaattorien käyttöä rakennushankkeissa laajojen demonstraatiohankkeiden ja ympäristöä säästäviä julkisia hankintoja koskevien ohjeiden avulla (2017 -).

Biomassa ja bioenergia

Biotalous tarjoaa vaihtoehtoja fossiilisille tuotteille ja energialle ja voi edistää kiertotaloutta. Biopohjaiset materiaalit voivat myös tarjota etuja, jotka liittyvät niiden uudistettavuuteen, biohajoavuuteen tai kompostoitavuuteen. Toisaalta biologisten resurssien käyttö edellyttää, että kiinnitetään huomiota niiden elinkaaren aikaisiin ympäristö- ja terveysvaikutuksiin ja kestäväan hankintaan. Biologisten resurssien monet käyttömahdollisuudet voivat myös luoda kilpailua niistä ja aiheuttaa paineita maankäytölle.

Komissio tarkastelee vuonna 2012 antamansa biotalousstrategian vaikutusta kiertotalouteen ja harkitsee tarvittaessa sen päivittämistä (2016).

Komissio edistää biopohjaisten resurssien tehokasta käyttöä toimenpiteillä, joihin sisältyy esimerkiksi biomassan kaskadikäytön ohjeita (*guidance*) ja parhaiden toimintatapojen jakamista sekä innovaatioihin kannustamista biotaloudessa (2018 - 2019).

Lisäksi komissio edistää synergioita kiertotalouden kanssa tarkastellessaan bioenergian kestävyyttä energiaunionissa (tiedonanto 2016).

Jätteitä koskevien direktiivien muutosehdotuksiin komissio sisällyttää puupakkausten kierrätystavoitteen sekä säännöksen, jolla varmistetaan biojätteen erilliskeräys.

Monialaiset toimenpiteet

Siirtyminen kiertotalouteen on systeminen muutos. Sen lisäksi että toteutetaan kohdennettuja toimia arvoketjun ja avainalojen kutakin vaihetta varten, on tarpeen luoda olosuhteet, joissa kiertotalous voi menestyä ja resurssit voidaan ottaa käyttöön.

Horisontti 2020 -työohjelmaan vuosille 2016–2017 sisältyy laaja aloite ”Teollisuus 2020 kiertotaloudessa”, jonka rahoitus on yli 650 miljoonaa euroa (2015).

Komissio käynnistää kokeiluluonteisen lähestymistavan ("innovaatiosopimukset"), jonka avulla määritetään ja käsitellään mahdollisia innovoijien kohtaamia sääntelyyn liittyviä esteitä (2016).

Komissio lisää toimiaan sidosryhmien saamiseksi mukaan kiertotalouteen ja erityisesti tämän toimintasuunnitelman täytäntöönpanoon. Lisäksi se toteuttaa kohdistettuja toimia, joilla autetaan kehittämään kiertotaloushankkeita EU:n eri rahoituslähteitä varten, erityisesti koheesiopolitiikan rahastoja.

Seuranta

Komissio laatii tiiviissä yhteistyössä Euroopan ympäristökeskuksen kanssa ja jäsenvaltioita kuullen kiertotalouden seurantakehyksen, jolla on tarkoitus mitata todellista edistymistä luotettavien olemassa olevien tietojen perusteella (2017).

Seurantakehys sisältää useita keskeisiä merkityksellisiä indikaattoreita, joilla kartoitetaan kiertotalouden tärkeimpiä osia. Ne sisältävät uudet elintarvikejätettä koskevat indikaattorit sekä indikaattorit, jotka perustuvat Eurostatin ja muiden virallisten lähteiden olemassa oleville tiedoille sellaisilla aloilla kuten keskeisten raaka-aineiden toimitusvarmuus, korjaus ja uudelleenkäyttö, jätteen syntyminen, jätehuolto, uusioraaka-aineiden kauppa EU:ssa ja EU:n ulkopuolisten maiden kanssa sekä kierrätettyjen materiaalien käyttö tuotteissa. Seurantakehys täydentää Eurostatin jo olemassa olevia resurssitehokkuuden ja raaka-aineiden tulostauluja.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

Komission toimintasuunnitelman esittely ympäristöjaostossa 3.12.2015
 Kirjalliset kommentit pyydettiin EU-ympäristöjaostolta, jätealan strategiselta yhteistyöryhmältä ja muilta sidosryhmiltä 8.- 15.12.2015
 Kuulemistilaisuus ympäristöjaostolle, jätealan strategiselle yhteistyöryhmälle ja muille sidosryhmille 11.1.2016
 Ympäristö- ja maatalousjaostojen (virkamieskokoonpano) kirjalliset menettelyt 15. - 18.1.2016

Eduskuntakäsittely

-

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

Komission tiedonannolla ei ole välittömiä taloudellisia vaikutuksia. Taloudelliset vaikutukset riippuvat toimintasuunnitelman jatkovalmistelusta ja toimeenpanosta. Toimintasuunnitelman ehdotuksista ei ole tehty vaikutusanalyysejä.

ETLAssa on käynnistymässä EU:n kiertotalouspakettia koskeva vaikutusarviointi. Sitran aiempi arvio kiertotalouden liiketoimintapotentiaalista samoin kuin Rooman klubin laatima arvio kiertotalouden potentiaalista ilmastomuutoksen hillinnässä viittaavat merkittäviin liiketoiminta- ja ympäristöhyötyihin Suomessa.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

COM(2015) 614

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Merja Saarnilehto, YM, p. 0295 250259
 Riitta Leinen, YM, p. 0295 250162
 Taina Nikula, YM, p. 0295 250202

EUTORI-tunnus

EU/2015/1656

Liitteet

Viite

Asiasanat
Hoitaa

Tiedoksi
